

При обговоренні творів вчитель мусить звертати увагу учнів на доведення своїх міркувань зачитуванням уривків з текстів.

Порівняння двох повістей можна узагальнити у формі таблички спільного та відмінного.

Для вивчення роману «Упирі» рекомендуємо застосовувати ті ж методи роботи, вивчати твір у 11 класі, проводячи паралелі з творами автора, вивченими в попередні роки.

Доцільним було б провести урок–проекцію цього твору на сучасність. При цьому окремі групи учнів матимуть завдання дослідити актуальність ідей твору в наш час. Це проблеми:

- Влада в державі – якою їй бути?
- Лідер держави – тиран чи прислужник?
- Патріотизм українця.
- Що доброго зробили ми на цій землі? – питання для кожного.
- Людина – це добра чи зла істота? Чи здатна вона змінити себе?

Ми рекомендуємо вчителю після розгляду кожної теми давати учням невеличкі творчі роботи, в яких вони б висловлювали своє ставлення до творів цього автора. Так вчитель розвиватиме творчі навички самовираження дітей, вироблення своєї думки, бо після прочитання творів Ю. Опільського в дітей не може не виникнути багато позитивних вражень, суджень, захоплень героями, вчинками. Пропонуємо такі заголовки творчих робіт:

- Який твір мене найбільше схвилював і чому?
- На кого з героїв я б хотів бути схожим?
- Як би я вчинив на місці героя...?
- Чи можемо ми засуджувати помилки наших відомих предків?
- Чи хвилює мене минуле моєї землі?
- Чи люблю я свою Батьківщину?
- Що мене вразило в постаті Ю. Опільського?

Після вивчення творчості Опільського вчитель може провести екскурсію по місцях, де жив і працював автор, показати дітям меморіальну табличку на будинку, в якому жив письменник.

Постать Ю. Опільського вирізняється серед літераторів Тернопілля. Це неперевершений майстер історичної прози, який у своїх творах порушує питання української незалежності, волі народу, моральної відповідальності перед своїм народом. Його твори мають значний виховний потенціал, художню цінність. Тому вивчення його творчості на уроках літературного краєзнавства буде цікавим і корисним для учнів, посилить їхню любов до рідного краю, патріотизм і національну свідомість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Когут О, Кондирева М., Біловус Н. Календарно-тематичне планування з української мови та літератури. 5 -11 класи. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2008, - 114 с.
2. Опільський Ю. Золотий Лев: Повість. – К., 1989. – 414.
3. Опільський Ю. Ідоли падуть: Уривки з роману// Тернопіль: Тернопільщина літературна. – Тернопіль, 1991. – Дод.2. – С.28–31.
4. Опільський Ю. Іду на вас; Ідоли падуть: Романи: Львів, 1988. – 280 с.
5. Опільський Ю. Сумерк: Роман. – Львів, 1988. – 261 с.

Нагорної Г. С.

Науковий керівник – доц. Боднар В. Т.

ГІЙОМ АПОЛІНЕР - АРТ-КРИТИК У КОНТЕКСТІ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА ХХ СТ.

«Віршами, цифрами, м'якими складами він прокладав нам усім шлях», - так сказав про Гійома Аполінера російський художник Марк Шагал [1]. І справді, поет тонко відчував тенденції свого часу і розумів необхідність творення нового типу мистецтва. Тому він

упродовж усього свого творчого шляху наполегливо говорив про особливу місію митця, про його обов'язок створювати нову реальність.

Часто діяльність Гійома Аполлінера як арт-критика нівелюється, саме тому тема нашого дослідження є актуальною. Мета: з'ясувати вклад поета в розвиток мистецтва ХХ ст., а саме як арт-критика.

Початок ХХ ст. яскраво виділяється на історичній арені світових подій. Саме тому у цей період відбувається активне переосмислення мистецьких здобутків попередніх епох. У митців цього періоду спостерігається апатія, часом навіть агресія до них. І це цілком природно. Мистецтво потребує постійної адаптації, а тим більше інтерпретацій відповідно до суспільних вимог.

Саме таким адептом і захисником мистецтва став Гійом Аполлінер (Вільгельм Аполлінарій де Костровицький; 1880–1918). Поет, реформатор французької поезії, арт-критик, що стояв біля витоків багатьох мистецьких течій ХХ ст. Його багатогранна діяльність супроводжувалася активною журналістською роботою у пресі. Мистецтвознавча критика Аполлінера спричинила хвилю обурення і суперечок з боку старої, традиційно налаштованої групи колег-критиків. Він завжди вірив, що нове мистецтво буде активно впливати на важливі у світі життєві процеси.

Постать Аполлінера виділялася серед інших критиків, вона не залишала байдужим майже нікого. Багато хто зберіг якусь згадку або цікаву історію про нього у своїх мемуарах.

Митці мали про Аполлінера неоднозначні, суперечливі судження: часто критика на його адресу лунала після захисту його творчості, і навпаки. Вони представляли окреме і досить замкнене середовище, куди неохоче приймали чужаків, тим більше критиків. Аполлінер був винятком з цього правила. Двері майстерень були для нього завжди відкриті, багато художників вважали за честь бути з ним знайомим. Сучасники відмічали особливу харизму Аполлінера, талант зачаровувати співрозмовника з перших хвилин знайомства.

Гійом Аполлінер зблизився з Пабло Пікассо. Їх поєднали творчі пошуки. Багато критиків та літературознавців відзначають важливість цієї зустрічі. Вони

обидва відчували незадоволення від можливостей сучасного мистецтва, готові були шукати нових шляхів. Сучасники також відзначали їхній великий вплив на розвиток сучасного мистецтва. Жан Кокто називав імена Пікассо Аполлінера нероздільними: «Ніхто не малює краще за Пікассо. Ніхто не писав краще за Аполлінера» [4].

Жан Кокто, багатогранна, творча особистість, був старим другом і однодумцем Аполлінера. Як поет, художник, актор і режисер, Кокто неодноразово перетинався і навіть співпрацював з Аполлінером [4].

Робер Делоне — учасник групи художників-кубістів «La Section d'or» («Золотий перетин») — завдячував Аполлінерові визначенням важливого періоду своєї творчості. 1912 року художник відійшов від кубізму, звернувшись до нефігуративного мистецтва. Аполлінер назвав безпредметні композиції Де-лоне «орфізмом», пояснюючи намагання художника пом'якшити геометрію і чітку виразність кубістичних форм ліричною інтонацією. Таким чином, виник ще один з мистецтвознавчих термінів, який сьогодні можна зустріти у будь-якому довіднику або підручнику з історії мистецтва. Делоне зумів об'єктивно оцінити виняткову роль Аполлінера у формотворенні початку ХХ ст.: «Треба було, аби Аполлінер виявив перші кроки, перші клітинки цього нового мистецтва, він майстерно склав у перші визначення...».

Франсіс Пікабіа, засновник дадаїстичного руху, чудово зрозумів внесок Аполлінера у розвиток мистецької думки, він писав: «Гійом Аполлінер — один з небагатьох, хто прослідкував за всією еволюцією сучасного мистецтва і повністю її зрозумів, він захистив її відважно і чесно, тому що любив життя і нові прояви діяльності».

Гійом Аполлінер зацікавився мистецтвом набагато раніше, ще не будучи арт-критиком. Починаючи з 1901 р., на початку свого перебування у Парижі, він відразу ж захопився гуртками Коледжу сучасної естетики. Зустрічі з Дереном і Вламінком у кафе «Шату», потім знайомство з Пабло Пікассо та світом Бато-Лявуар стали вирішальними для майбутнього арт-критика [5].

Відомий французький дослідник творчості Гійома Аполлінера П'єр-Марсель Адема стверджує, що зміни, до яких призвела ця нова дружба, сприяли зміні естетики та

зорієнтуванню поведінки критика: «Він [Аполлінер] збирається віддати себе вільному пошуку, творенню, найвідважнішим ініціативам... новина має стати для нього постійною потребою, і будь-яка смілива форма її вираження привабить, якщо за нею не стоятиме приземленість незалежного духу» [5].

Гійом Аполлінер також реалізовував себе як журналіст. Тут він утвердив себе у багатьох жанрах: політичних новинах, інтерв'ю, репортажах, драматичній, літературній та художній критиці. Він віддавав найбільшу перевагу ролі хронікера. Проте місце мистецтвознавчого критика, безсумнівно, грає провідну роль. До 1910 року він написав кілька мистецтвознавчих статей, проте, починаючи з цього року, він починає працювати як спеціаліст в цій галузі. Йому дають посаду критика мистецьких подій. 1910–1914 рр. виявилися найбільш активними і плідними для арт-критика: майже щоденна хроніка у «L'Intransigeant» і «Paris-Journal», передмови до виставок, конференції, статті, розкидані по численних журналах, мистецтвознавча діяльність в «Echos» та рубрика «Anecdotes» у «Mercure de France». Нарешті, варто також додати співробітництво з Сержем Фера і газетою «Soirées de Paris», найкращим тогочасним періодичним виданням.

Таким чином, беззаперечним виявляється факт, що арт-критична діяльність Аполлінера була нероздільно пов'язана з його журналістським досвідом. Адже преса у той насичений на події час активно стежила за перебігом подій у мистецьких колах Парижа. Аполлінер завдяки своїм пріоритетам опинився у центрі полеміки між представниками консервативної та нової, прогресивної точок зору на мистецтво. Париж перетворився на арену полемічної боротьби між представниками різних позицій. Час від часу у пресі з'являлися ознаки цієї полеміки.

Часто у пресі лунали закиди, що Аполлінер базує свої статті лише на грі слів, а не на реальних фактах. Він спокійно реагував на подібні звинувачення, розуміючи, що його поетичний стиль може викликати напади критиків.

Моріс Рейналь, критик, нормально сприймав не дуже конкретну критику Аполлінера, говорячи: «...справжні поети нічого не розуміють, але все відчують. Так само Гійом Аполлінер — це різновид чутливого містика, що не розуміє живопис, але відчуває, захищає його» [5].

1960 року видавництвом «Gallimard» під керівництвом Лероя С. Бреніга була здійснена велика робота — зібрання усіх критичних статей Аполлінера в одній книжці: «Chroniques d'art 1902–1918» («Хроніки мистецтва»). У цей час Бреніг у співпраці з Шевальє видають єдину мистецтвознавчу книжку Аполлінера — «Les peintres cubistes. Méditations esthétiques» («Художники-кубісти. Естетичні роздуми»). Видавці опирались на оригінальний рукопис і серію коректур Трістана Тцара (першого видавця «Алкоголей» 1953 р.). Вони ставили за мету показати, що така невелика за об'ємом праця свідчила про сильне емоційне напруження у тлумаченні і синтезі. Таким чином, ці дві праці відкрили інший бік багатогранної творчої особистості Аполлінера. Світ побачив талановитого арт-критика, «першовідкривача» видатних імен і мистецтвознавчих термінів ХХ ст. Почали відкриватися зв'язки мистецтва початку і середини століття. В учорашній історії шукали розкриття загадок сучасності.

Неможливо також не згадати про внесок Гійома Аполлінера у розвиток мистецтва в Україні. Він, як арт-критик, усіма силами підтримував багатьох митців-вихідців із України. За його сприяння було проведено кілька виставок.

Розглядаючи розвиток мистецтва ХХ ст., не треба забувати, що Аполлінерові вдалося визначити декілька імен і творів, які майже через сто років стануть гордістю кращих музеїв світу. Арт-критична діяльність Аполлінера має особливу привабливість, яку важко пояснити за допомогою аналізу і порівнянь, але яку можна відчути тільки у процесі читання.

Поезія, чуттєвість, захоплення і почуття гумору зібрані воєдино. «Критика — це мистецтво лоскотати митців», — писав Аполлінер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шагал М. Моя жизнь / Пер. с фр. Н. Мавлевич. — СПб, 2006. — С. 149.
2. Мазніченко І. Творчість Гійома Аполлінера як арт-критика у мистецтвознавчому ракурсі.
3. Мазніченко І. «Митці зі сходу» у студіях Гійома Аполлінера.
4. Кокто Ж. Тяжесть бытия. — С. 294.
5. Adema P.M. Guillaume Apollinaire — Paris, 1968.